

Ali Yaman

Bilindiği üzere özellikle geçtiğimiz son on yılda Alevilik konusuna, hem Alevilerin hem de Alevi olmayan toplulukların yoğun ilgi gösterdikleri görülüyor. Bu ilgiye paralel olarak kitaplar ve dergiler yoluyla Alevi kimliğinin yeniden inşa edildiği söylenebilir. Bu çok karmaşık yeniden inşa süreci yeni bilgiler edinilmesine yol açtığı kadar, varolan bilgilerin sorgulanmasına ve çeşitli tartışmalara da neden olmaktadır.

Aleviliğin temel kurumlarından Dedelik kurumu Ocak sistemi şeklinde örgütlenmiştir. Dede aileleri belli ocaklardan soy yoluyla gelirler. Her ocağın Dedeleri ve Talipleri bellidir. Normalde hem Talipler hem de Dedeler arasında farklı ocaklara geçişkenlik sözkonusu değildir.

Ocakların iç yapılanması bakımından en önemli konulardan biri de onların meşruluğunun önemli göstergelerinden olan şecereler konusudur. Şecereler önemli birer üstünlük göstergesi olarak Dede aileleri arasındaki üstünlük tartışmalarında en önde yer alırlar. Dedeler şecereleri olmakla övünürler, olmayanlara yönelik meşruiyet sorununu gündeme getirebilirler.

Esas olarak sözlü geleneğe dayalı Alevi topluluklarda yazılı kaynakların adeta kutsal bir niteliğe büründüğü görülmektedir. “Buyruk, Vilayetname, Cönk, Divan” vb. elyazması kitapların yanısıra, atalarından kalmış “şecere, hilafetname, icazetname” vb. belgeler yakın akrabalarından bile saklanırlar. Dedelerin zaman zaman “şeceremiz bizim ocaktan falan Dede’de veya akrabamız falan Dede’de” şeklinde yanıtları sık sık duyarsınız. Bu belgelerin gizlenmesi ve içinde yeralan bilgilere verilen büyük önemi de bu kutsallığa bağlamak mümkündür.

Biz yaklaşık 6 yıldır Dedelik Kurumu’na yönelik alan araştırmalarımız çerçevesinde her türlü yazılı belge ve resimleri de toplamaya çalışıyoruz. Bu belgeler arasında şecereler de var. Elimizde Garip Musa, Celal Abbas, Sinemil, Şeyh Delil Berhican ve daha birçok ocağa ait belge bulunuyor. Varolan bilgi ve belge eksikliği nedeniyle araştırmacılar Ocak sistemine ilişkin ihtiyatlı veya yüzeysel konuşmak zorunda kalmaktadırlar. Ben yüksek lisans ve doktora çalışmalarım çerçevesinde bu alanda edindiğim bilgiler doğrultusunda şimdilik bazı varsayımlar sunmakla yetinmiştim. Zaman içinde Dedelerde veya arşivlerde bulunan belgelerin incelenmesi ile bugün karanlıkta olan veya tartışmalı birçok nokta aydınlanacaktır.

Bu makalede ele alacağımız konu, iki ocağı ilgilendiren tartışmaları içeriyor. Yıllardır Kureyşan Ocağı şeceresi olarak sunulan ve kitaplarda da yayınlanan şecereye ilişkin yeni verilerle karşı karşıyayız. Bu nedenle bu yeni bilgileri Kızıldeli okuyucularına ve bilim dünyasına sunmayı gerekli gördüm.

Bu konuyla ilgili Ware dergisi'nin 12. sayısında Almanya Berlin AAKM Cemevi başkanı Metin Küçük ile yapılan bir röportaj yayınlanmıştı. Yine Munzur Dergisi'nin 3. sayısında bu konuya değiniliyordu. Yaklaşık iki ay önce bu konuyla ilgili sayın Metin Küçük ile görüştüm. Kendisi bana Derviş Beyaz şeceresi ile ilgili bilgi verdi. Özetle bu zamana kadar Kureyşan şeceresi olarak sunulan şecerenin aslında Derviş Beyaz'a (Derviş Gevr) ait olduğunu ifade etmekteydi. Bu görüşmenin ardından sözkonusu şecereyi inceledim. Gerçekten bu şecerede "Hacı Kureyş, Baba Kureyş, Kureyşan, Seyyid Mahmud Hayrani" adları geçmemekteydi. Ancak şimdilik bu konudaki düşüncemi ileride yayınlanacak olan Ocaklarla ilgili kitabıma bırakmaya karar vermiştim. Derken Derviş Beyaz Ocağı'ndan bir başka dedesoylu beni aradı. Arayan kişi tanınmış Dedelerden Varto'lu Seyid Cafer'in oğlu Mehmet Nuri Beyazyıldırım'dı. Kendisi de bu konu üzerinde durarak, bu durumun bir kul hakkı sorunu olduğunu dolayısıyla düzeltilmesi gerektiğini ifade etti. Bunun için de görüşmek istediğini söyleyerek beni ziyaret etti, bilgiler verdi. Hatta bu konuda hazırladığı yazılı metni de bıraktı. Ben de bu bilgileri kamuoyuna ulaştıracağıma dair kendisine söz verdim.

Üç buçuk sayfadan oluşan bu metnin tamamını burada vermeye gerek duymuyorum. Metinde dikkat çekilen konuları burada ana hatlarıyla sunmaya çalışacağım.

Konunun temel noktası bu zamana kadar Kureyşan Ocağı şeceresi olarak ileri sürülen belgenin, Derviş Beyaz (Derviş Gevr) Ocağı'na ait olduğudur. Yine bu bağlamda zaman içerisinde Kureyşan Ocağı ile Derviş Beyaz (Derviş Gevr) Ocağı sanki aynı ocaklar mış gibi algılanır olmuştur oysa bu iki ocak birbirinden farklı ocaklardır. Derviş Beyaz Ocağı'ndan Mehmet Nuri Beyazyıldırım bu sorunun giderilmesine yönelik şu öneride de bulunmaktadır: "...İddiamızın doğruluğu bakımından istendiği taktirde her Talip aşiret mensuplarının da katılımı sağlanmak suretiyle, bu yanlış anlamının düzeltilmesi için, Türkiye'de ve Avrupa'da mevcut seyyidi sadat evlatları ile bir hak hukuk toplantısı da düzenlenebilecektir. Çünkü yanlış anlaşılan bu durumun düzeltilmesi hayati önem arz etmektedir. Ehl-i Beyt yolunda hakkın gaspedilmesinin cezası yol düşkünlüğüdür..."

Adı geçen şecere iki ayrı kitapta yayınlanmıştır. Bu iki kitap da biçim ve içerik itibarıyla yetersiz çalışmalardır. Bunlardan biri Prof. 1400 adlı kişi tarafından diğeri ise Kureşanlı Seyyid Kekil adlı kişi tarafından yayınlanmışlardır. Prof. 1400'ün yazdığı kitaptaki bilgileri Mustafa Aklıbaşında adındaki bir Dede derlemiştir. Bu kitaba göre Derviş Beyaz Hacı Kureyş, o da Seyyid Mahmud-u

Hayrani soyundandır. (s. 41) Ancak kitapta daha sonra verilen şecerede bu yönde bilgilere rastlanmamaktadır. Şecerede Şeyh Mahmud'ül Kebir adı geçmekte ve onun da lakabının Derviş Beyaz olduğu ifade edilmektedir. (s. 88)

Kureşanlı Seyyid Kekil'in yazdığı kitapta ise bu şecere aynen verilerek başlık olarak da "Halk arasında Seyyid Hacı Kureş adıyla bilinen Seyyid Mahmut Şeceresi" denilmektedir. (s. 209) Yine aynı kitapta "Seyyid Şeyh Mahmud'ul-Kebir'in Seyyid Hacı Kureş" olduğu ifade edilmektedir. (s. 35) Şu halde Mehmet Nuri Beyazyıldırım şecereden yola çıkarak "Derviş Beyaz'ın Hacı Kureş olduğunu söylemek zordur, Seyyid Mahmud Hayrani ile Derviş Beyaz arasında bir bağın varolduğu da şecerede yeralmamaktadır." demektedir.

Ayrıca sayın Beyazyıldırım Varto'daki Feran aşireti ağalarından "Doğu İlleri ve Varto Tarihi" yazarı M. Şerif Fırat'ın 1940'lı yıllarda babası Seyid Cafer'i ziyaret ettiğini, bir kitap yazacağından dolayı yardım istediğini ve babasının da şecereyi de getirmek suretiyle okuduklarını gereken bilgileri M. Şerif Fırat'a verdiğini ifade ederek şöyle demektedir: "...Ve babam yazılması gereken bölümleri kısa ve öz olarak kendi el yazısıyla yazıp Mehmet Şerif Fırat'a vermesine rağmen her nasılsa rahmetli yazar babamdan aldığı bilgileri yayınlamayıp kendi kafasına göre Derviş Gevr-Derviş Beyaz, Baba Mansur ve Kureyşanlılara sanki bir post dağılımı yaparak Pirlik, Rehberlik ve Mürşitlik verilmiştir şeklinde kitabında kaleme almaktadır. Ve diğer hususları da gerçeğe aykırı olarak yazmaktadır..."

Derviş Beyaz Ocağı'ndan Mehmet Nuri Beyazyıldırım'ın bu ifadelerini sunmak konunun tartışılması ve aydınlanması bakımından yararlı olacaktır. Bu konuda farklı bilgiler ve veriler bana ulaştığında bunları da dikkate alacağımdan kimsenin şüphesi olmasın. Amacımız kimin kimden üstün olduğu şeklinde bir çabadan ziyade, doğrunun araştırılmasıdır. Geçmişlerimizin de söyledikleri gibi: "**Eri erden seçen kördür.**", ancak bilgilerin ve belgelerin de birbirine karıştırılmaması gerekmektedir.

Notlar:

*Fırat, M. Şerif, Doğu İlleri ve Varto Tarihi, 3.b., Ankara, 1970.

*Prof. 1400, Ehlibeyt Nesli Seyyid Mahmud Hayrani ve Evlatları, İstanbul, 1993.

Kızılbaş Alevi Ocakları Hakkında Tartışmalar: Derviş Beyaz Ocağı İle Kureşan Ocağı Farklıdır!...

İbrahim Yıldırım tarafından yazıldı.

*Kureşanlı Seyyid Kekil, Peygamberler ile Seyyidlerin Şecereleri ve Aşiretlerin Tarihi, Köln, tarihsiz.